

СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ МЕТИ

У статті розглянуто питання про мовні засоби вираження семантико-синтаксичних відношень мети у конструкціях складнопідрядних речень. Основну увагу зосереджено на з'ясуванні відмінності між власне-цільовими і невласне-цільовими відношеннями та характерної для них модальності.

Ключові слова: складнопідрядне речення, відношення мети, власне-цільові відношення, невласне-цільові відношення, модальність, синкретичні відношення.

З-поміж складнопідрядних речень розчленованої структури виділяють речення з цільовими відношеннями, підрядна частина яких означає мету дії головної частини. Безперечно, це узагальнене значення даного різновиду речень, а детальніший аналіз доводить неоднорідність їхнього змісту. Суперечливість трактування природи складнопідрядних речень мети і зумовлює актуальність пропонованого дослідження.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні особливостей вираження семантико-синтаксичних цільових відношень у структурі складнопідрядного речення.

Відповідно до особливостей семантико-синтаксичних відношень між предикативними частинами складнопідрядні речення мети поділяються на власне-цільові і невласне-цільові [2, 725-726; 9, 568].

Власне-цільова семантика передусім властива реченням, у головній частині яких присудками виступають дієслова із значенням руху (чи подібні до них, як-от: *збиратися / зібратися, поспішати*), зорієнтованого на досягнення результату, дієслова цілеспрямованого затримання і припинення руху (типу *залишатися / залишитися, зупинятися / зупинитися*), зрідка – дієприкметники, напр.: *Пішла вночі до ворожки, щоб поворожити* (Т. Шевченко); *Душі предків приходять навипиньки, щоб подивитись, кого я вибрала* (Л. Костенко); *Цар .. подобав тоді на лева, що шукає жертви, щоб кинутися на нас* (Б. Лепкий); *[Сахно Черняк] ногою б'є об ногу, щоб зігрітись* (Л. Костенко); – *Я посланий, щоб виконати закон* (Леся Українка). Дія у головній частині, осмислена як цілеспрямована, часто формує предикат підрядної частини, виражений інфінітивом. Форма інфінітива у підрядній частині обов'язкова, якщо дія головної і підрядної частини пов'язана з одним суб'єктом [10, 331]. Л.О. Кадомцева такий граматичний різновид складнопідрядних речень з підрядною частиною мети називає односуб'єктною конструкцією, на відміну від двосуб'єктної, у якій суб'єкти у складових частинах різні [9, 369-371]. М.І. Каранська замість терміна «двосуб'єктна конструкція» вживає термін «різносуб'єктні речення мети» [3, 226]. Пор.: *Я тікав від людей, щоб з деревами поговорити* (М. Руденко); *Весна-чарівниця, неначе цариця, наказ свій послала, щоб краса ставала* (Олена Пчілка). У першому реченні обидві дії (*тікав, поговорити*) стосуються одного діяча, а в другому – дія кожної предикативної частини має свого виконавця. В односуб'єктних конструкціях підрядна частина з погляду структури – односкладне інфінітивне речення, напр.: *Сама втекла в сніги, у глухомань, щоб віднайти душевну рівновагу* (Л. Костенко). Такі речення синонімічні з простим реченням з су'б'єктним інфінітивом: *Сама втекла.. віднайти душевну рівновагу*.

Основним формально-граматичним показником відношень мети у складнопідрядному реченні є сполучник **щоб**, який, як зазначає академік Л.А. Булаховський, компонент **б (би)** історично дістав від аналітичних форм умовного способу [4, Т. II: 283-284]. Про такий генетичний зв'язок сполучника мети, наприклад, свідчить введення однієї з однорідних підрядних частин у багатокомпонентне складне речення лише за допомогою умовної частки, яка заступає сполучник: *Кажіть, мамо, татуневі, би ня оженили, Я би казав, та боюся, щоб мене не били* (Нар. тв.). Частка у ролі сполучника посилює значення бажаності дії підрядної частини. З-поміж інших сполучників продуктивно вживаним є простий **аби**, складені – **для того щоб, задля того щоб, з тим щоб** та інші [1, 194].

У реченнях з власне-цільовими відношеннями підрядна частина може займати будь-яке місце відносно головної. Природнішою є постпозиція підрядної частини, оскільки між предикативними частинами виражено пряму зумовленість: у підрядній частині повідомляється про бажаний результат того, що зафіксовано у головній; описане у головній частині є передумовою того, що буде висловлене у підрядній. До того ж, повідомлення про мету більш актуальне, становить наступне розгортання думки і зазвичай містить основний зміст висловлення – його

рему. Напр.: *Хотів кликати своїх старшин, щоб поділитися з ними радісною вісткою* (Б. Лепкий); *Цареві не миру хочеться, а передишки, щоб нових сил набрати* (Б. Лепкий).

Як зазначає М.І. Каранська [3, 226], актуальне членування речення може спричинити зміну більш звичного порядку розташування головної і підрядної частини. Тоді підрядна виражає тему вислову, а головна – рему. Напр.: *Щоб з'ясувати справи всі ці дальні, символиці належне віддамо* (Л. Костенко). При інтерпозиції підрядного компонента, на думку дослідниці, частина головного речення, куди входить підмет, разом з підрядним компонентом спільно виражають тему вислову (*Колісь грузинський письменник Казбеги, щоб добре взнати народ, на деякий час пішов у чабани* . – П. Тичина), а решта головного компонента – це рема. Цікавим є міркування інших науковців, що підрядна частина в інтерпозиції може наближатися до вставного речення, набуваючи приєднувального відтінку [8, 570], напр.: *Хазяйка, щоб не слухати непристойної пісні, пустилася в хату* (Б. Лепкий). На нашу думку, підрядна частина швидше перебирає на себе роль вставленого компонента і містить пояснення змісту основного речення, тобто з функціонального погляду є доповнювальним реченням, його можна вимовити у пришвидшеному темпі, з пониженням тону, а на письмі відділити дужками. Пор.: *Хазяйка (щоб не слухати непристойної пісні) пустилася в хату*.

Власне-цільове значення може увиразнюватися прислівником мети у головній частині або в попередній репліці діалогу відносно наступної, оформленої підрядним сполучником мети, напр.: *Зробив це навмисне, щоб не виходити його світлості назустріч* (Б. Лепкий); – *А нащо про таке було складати думу? – Щоб люди знали* (Л. Костенко).

Постпозитивна підрядна частина може виявляти тісніший зв'язок з окремим членом головної частини (або іншої підрядної, якщо складнопідрядне речення багатокomпонентне), наприклад, додатком, обставиною: *Взагалі цар нікого не минає, щоб Лецинського позбавити корони* (Б. Лепкий); *Тоді-то я .. рішився післати ксьондза-тринітаря, капелана княгині Дольської, до короля Станіслава, щоби з ним нав'язати переговори..* (Б. Лепкий). Ці лексичні елементи тісніше пов'язують предикативні частини в одне синтаксичне ціле: *Відгуркотів розбитими дошками міст, автобус вилітає на широку асфальтовану дорогу, що йде якраз побіля плавнів і далі ще кудись, щоб десь там влитися в магістральні траси* (О. Гончар). При цьому на основне цільове значення нашаровуються відтінки обмеження, виділення, підсилення. Вище йшлося про семантику бажання, що завдячує частці **би**, вжитій у ролі сполучника мети. Значення мети посилюється бажальними формами присудка головної частини, напр.: *Я відіслав би ті листи цареві, щоб таким чином довести свою непорушну вірність* (Б. Лепкий); *Приснивсь Іуда. Ходить, придивляється, кого б поцілувати, щоб не сахнувся* (Л. Костенко). Якщо роль присудка головної частини виконує дієслово наказового способу, то підрядна частина набуває відтінку спонукання (поради, настанови), а у фольклорних жанрах (зокрема, у замовляннях) – побажання, напр.: *Світи місяцю з рога, Щоб була видна тдорога, Щоб з неї не заблудити, віночок не загубити* (Нар. тв.). Відтінок спонукання підкреслює частка **нехай** (**хай, най**), вжита у ролі сполучника мети: *А ми [станем] з кулаками, нехай слава не поляже проміж козаками* (Нар. тв.). Крім того, як зазначає К.Ф. Шульжук, підрядна частина мети також містить вказівку на призначення того, про що говориться в головній частині [11, 41]. Це дозволяє робити висновок про відносність поняття «власне-цільові речення».

У невластне-цільових складнопідрядних реченнях передусім варто виділити причиново-цільові відношення [12, 290]. Причина і мета мають обов'язкову взаємозумовленість, що впливає із послідовності елементів цілеформування: «потреба-мотив-мета-умова». Потреба і мотив разом становлять причину, яка передує меті. На рівні контексту зберігається така ж логічна послідовність, напр.: *«Чому ж то вони таку нараду вашій милості роблять?» – «Питаєте? Щоб заспокоїти розгніваного гетьмана»* (Б. Лепкий).

Логічний зв'язок причини-мети у структурі складнопідрядного речення породжує синкретичні відношення. Проаналізуємо це на конкретному прикладі: *І хоч було в них [скіфів] війська не мільйон, не переміг їх сам Зопіріон. Хоча був ласий до таких земель, щоб їх перетворити на колонії..*(Л. Костенко). Глибинний зміст цього висловлення можна прокоментувати таким чином: *Зопіріон був ласий → був охочий → хотів би перетворити на колонії саме такі землі*. Мета мати колонії мотивується тим, що об'єкт посягань привабливий і вартий того. На рівні мовного вираження задуму істинну причину бажаної дії розкриває характеризуюча ознака об'єкта мети, виражена вказівним займенником *такі* у ролі означення. У цій ситуації суттєву роль відіграє також характеризуюча ознака самого суб'єкта – *був ласий*, яка оформляє граматичний іменний складений присудок. Таким чином, причинові відношення, поряд

з цільовими, закладені і в предикаті головної частини, і в атрибуті об'єкта мети. Значення мети набуває каузального обґрунтування: причиновість як така стає поясненням до цілеспрямованої дії.

Крім характеризуючих ознак суб'єкта дії та об'єкта мети, причинове значення можуть виразнявати у головній частині різного типу обставини. Так, для стилю Богдана Лепкого характерно наповнювати конкретним змістом прислівник причини займенникового походження **тому** підрядною частиною зі сполучником мети **щоб**, замість очікуваного **що**. Напр.: *Головкін ще й **тому** рад був дістати Апостола в руки, **щоб** показати Мазені, що мусить бути так, як царські судді бажують; Тут кінчиться чоловік, а лишається предмет: кісті, м'ясо, шкіра, котру треба якнайдошкульніше скатувати і збезобразити **не тому, щоб** довідатися правди, лиш, **щоб** добути те, чого вони хочуть, чого їм треба.* Вказівним словом і питанням запрограмовано з'ясування причини: *рад був дістати тому – чому?* Однак подальший інфінітив у поєднанні зі сполучником **щоб** окреслює мету дії головної частини. Органічний зв'язок причини і мети наявний у сполученні того самого прислівника причини з прислівником мети, які у єдності пояснюються підрядною частиною зі сполучником **щоб**: *Я **тому нарочно** й заїхав до вас, щоб порадитися й зарадити лиху.* У реченні *Гадали, **із-за** його **старого віку**, а може, **щоб** поки що не робити великого шуму* обставина причини, оформлена прийменником *із-за*, і підрядна частина на підставі співвідносності їх змісту можуть розглядатися як синтаксично однорідні одиниці (*через його старий вік або небажання зчиняти шум*), однак друга з-поміж них – це і передбачена мета, що оформлено відповідним сполучником.

Причинно-цільові відношення актуалізуються у реченнях, якщо підрядна частина мети не стільки пов'язана з дієсловом-присудком головної, як має тісніший зв'язок з обставинами місця, часу. Наприклад: *Тепер їхала вона трохи **на село**, щоб відпочити на свіжому повітрі* (Б. Лепкий); *Деякі з Чуйкевичевих козаків поприсувалися **ближче**, щоб слухати небилиць* (Б. Лепкий); *Всі фермерівські гуртом так і посідали **попереду**, щоб нічого не пропустити* (О. Гончар); *Мала там перебути **не менше двох тижнів**, щоб в обителі святій відпочити від суєти мирської і від життєвських турбот* (Б. Лепкий); *Скорше від нас стане на Господньому суді, щоб жалуватися на нас* (Б. Лепкий). Виділені обставини містять приховану причину, і до них можна поставити подвійне запитання: *поприсувалися (куди?) ближче і (чому?) ближче поприсувалися* (бо буде краще чути); *стане на суді (коли?) скорше від нас і (чому?) скорше від нас стане на суді* (бо планує жалітися на нас).

Прихована причина може міститися в обставині способу дії. Так, у реченні *Їхали **навмання**, раз щоби скорше, а друге, щоб не лишати за собою познак* (Б. Лепкий) відношення причини, роз'яснені змістом прислівника *навмання*, настільки актуальні, що у головній частині набувають першорядного значення: реалізація мети *щоби скорше, щоб не лишати познак* можлива була при їзді навмання (навпростець, не по визначеній дорозі, а лише з дотриманням потрібного напрямку і щоб менше хто бачив). Тобто обставина способу дії трактується як причина (чому саме так їхали?) у ланцюгу залежностей між мотивом і метою. Отже, обставина способу дії у головній частині складнопідрядного речення стає виразником причинових відношень, які зумовлюють мету наступної дії. Напр.: *Єлька глибше забилає під брезент, зібгалає **калачиком**, щоб швидше зігрітись* (О. Гончар); *Жити можна, - сказав він директорові **стримано**, щоб не перехвалити* (О. Гончар). Причинно-цільові відношення посилюються, якщо головна частина має структуру еліптичного речення. Наприклад: ***Всередині** ватра, **кругом** рівчак – раз, **щоб** сухого поля **не підпалити**, а друге, щоб огню не було видно* (Б. Лепкий).

Зв'язок підрядної частини мети з дієприслівником чи дієприслівниковим зворотом у головній частині означає, що у досягненні мети провідну роль відіграє названа дієприслівником дія, яка одночасно є причиною. Саме ця додаткова дія здійснюється ради того, щоб результативною була наступна – представлена у підрядній частині. Напр.: *Вартовий Сердюк ступав туди й назад, **вибиваючи сильно чобітьми**, щоб було чути, що він не заснув* (І. Багрянний). Підрядна частина залежить від дієприслівникового звороту, який мотивує подальшу дію (*Сердюк не просто ступає, а вибиває сильно чобітьми (для чого?) щоб було чути*). Логічним є зворотний зв'язок: *буде чути, що Сердюк не заснув (чому?), бо він сильно вибиває чобітьми*. Аналогічні відношення маємо у наступному реченні: *- Та можна, чого ж! – **перебиваючи** Сластьона, швиденько й сердито буркнув Харитон за спиною Сазонова, **рятуючи ситуацію, зумисне втрутившись**, щоб не дати Сластьонові чогось «самашедшого» **бабахнути*** (І. Багрянний). Очевидним є, що Харитон зумисне втрутився у розмову, щоб перешкодити говорити Сластьонові. З іншого боку, участь у розмові Сластьона стала неможливою, тому що зумисне втрутився Харитон. Думаємо, що подібний аналіз смислових відношень у складнопідрядному реченні

потверджує слухність положення М.Я. Плющ, що відокремлений одиничний дієприслівник та дієприслівниковий зворот – це другорядний присудок, а не відокремлена обставина, як вони традиційно трактуються у граматиці [5, 284- 285; 6, 24].

Причиново-цільові відношення зумовлюють постпозицію підрядної частини мети відносно головної і контактне розміщення її стосовно обставини, яка конкретизує причину. Значно рідше має місце препозиція підрядної частини, напр.: *Наче **щоб** не розполохати тишу зачіплянську, «Москвич» проїжджав вуличкою **нешвидко***. (О. Гончар).

Додатки, як і обставини, також можуть сприяти нашаруванню на відношення мети причинових відтінків, напр.: *Значиться, треба в тих зізнаннях дошукатися **противорічності**, щоб можна причіпитися до них і взяти їх на муки* (Б. Лепкий). За мету ставиться вияв протирічності як аргумент, який виправдає тортури над людьми, а з другого боку – є підстави причепитися, тому що виявлено протиречивість зізнань. До вже виявлених відношень мети і причини може долучатися значення умови: можна *причіпитися (за якої умови?)*, якщо виявити *противорічності*.

На рівні цілевиконання простежується залежність «мета-засіб», що реалізується через діяльність, дії, операції. Діяльність спрямовується на одержання бажаного результату, зумовленого певними чинниками. Актуальність результату підкреслюють слова із значенням повинності (*треба, потрібно, необхідно, слід*) у головній частині речення, напр.: *Щоб одержати гарний урожай, треба внести добрива у ґрунт*. З формального погляду підрядна частина містить мету, на що вказує сполучник **щоб**, а також можлива постановка питання *для чого?* від головної до підрядної частини. Однак, насправді підрядна частина означає необхідну підставу, у зв'язку з чим бажальне значення послаблюється, а натомість посилюється значення наслідку [8, 573; 12, 291]. У головній частині висловлюється припис до дії (вказівка або порада діяти певним чином). Для настанови загального характеру оптимальною є структура односкладного безособового речення у головній частині, напр.: *Аби досягти успіху, треба надзвичайно багато працювати* (І. Рябокляч); *Щоб збагнути значення цієї фортеці як слід, треба заглибитися дужче в сказане натяком* (І. Багрянний); *Щоб злетіти, їй [дрохві] це й розбігтись треба, бо важка* (Л. Костенко). У приписах загального характеру, крім значення повинності і наслідку, відчутне значення умови, оскільки можливі трансформи типу: *якщо хочеш одержати високий урожай, треба внести добрива; якщо хочеш досягти успіху, повинен надзвичайно багато працювати; якщо дрохва хоче злетіти, мусить розбігтись*.

Меті як бажаному наслідку не завжди передує чітко визначена програма дій. Це можна передати реченням питальної модальності, що наштовкує на пошук шляхів реалізації намірів, замість констатації вираженого, перевіреного досвідом умовисновку. Напр.: *Як маєш поведись, щоб відчутти себе перед лицем всесвіту справді вінцем природи?* (О. Гончар)

На основі відношень «умова як підстава – результат (наслідок)» створюються речення фразеологічного типу, які висвітлюють достатні, недостатні чи надмірні підстави і оформляються словами *досить, достатньо, вистачить; мало, замало, недостатньо; надто, занадто, багато* тощо. Напр.: *Одного дня досить, щоб справитись* (О. Донченко); *Як, власне, небагато треба людині, щоб відчутти, яке воно, щастя, на смак!* (О. Гончар).

Мета в своїй основі гіпотетична і далеко не завжди реалізується. Перешкоди, що заважають досягненню мети, можуть оформлятися через заперечення. Напр.: *Все **немає** часу, щоб зустрітись* (Розм.). Подвійне заперечення (заперечення змісту предикатів обох частин складнопідрядного речення), навпаки, зумовлює очікування позитивного результату-мети, напр.: *Там Віруньчине обличчя в респіраторній масці, яку вона **не скидає** протягом усієї зміни, **щоб не отруюватись** їдкою пилюкою агломерату* (О. Гончар); *Електрики **не вмикали**, щоб **не приманювати** мошкару* (О. Гончар); *Я **не мріяла** вже про тебе, **щоби** цим **не образить** тебе* (Л. Костенко).

Окремо виділяють невласне-цільові речення, в яких ідеться про непередбачені, несподівані і часто небажані наслідки, які не можуть бути справжньою метою. Усталеного терміна на їх позначення немає. Це так звані речення несправжньої мети [8, 574]. В.А. Белошапкова називає їх реченнями антимети [2, 727]. Вони розглядаються як такі, що нейтралізують або втрачають власне-цільове значення, що обумовлюється контекстом [7, 596]. Підрядна частина протиставляється головній (першій) як алогічна. Напр.: *Це ж треба мати в голові олію, щоб після цього вірити в святе* (Л. Костенко). З цільовими відношеннями це речення зв'язане лише формальним показником – сполучником **щоб**. Питання від головної частини до підрядної *для чого? з якою метою?* штучне. Очевидна несумісність двох ситуацій : «реально пережите» і

«надалі вірити». Швидше, треба нічого не думати, щоб виконувати те, про що сказано у підрядній частині. Можна сказати й навпаки: якщо мислити критично («мати в голові олію»), то неможливо вірити в святе після того, що сталося. Чисто формально сполучник **щоб** сприймається як сполучник мети у такому реченні: *Я ж [Луда], каже, зрадив тільки раз, однісінький, – і щоб ото бути проклятим навіки ?!* (Л. Костенко) Несумісність змісту двох предикативних частин підсилюється протиставленням «раз, однісінький» – «навіки». У реченнях несправжньої мети предикативна частина зі сполучником **щоб** займає постпозицію. Напр.: – *Знаю я, що панська ласка на бистрім коні їздить, але я вже, бачите, надто старий літами і службою прищипаний, щоб мені підбігати за нею* (Б. Лепкий).

Частина речень несправжньої мети підсумовує спостереження за життєвими явищами і набуває метафоричного характеру. Напр.: *На те вони й вороги, щоб злословили* (І. Багрянний); *На те й дорога, щоб іти* (Б. Олійник). Це можуть бути розмірковування філософського змісту, які констатують незалежні від волі людини факти. Так, у реченні *Ми всі прийшли, щоб тихо проминуть* (Л. Костенко) сформульовано не мету, а загальну закономірність (те, що народилось, – помре). Такого типу речення несправжньої мети зближуються з реченнями-приписами.

Не є реченнями мети структури, у яких висловлено побажання та недоброзичливе ставлення, прокльони, оформлені словом **щоб**: *Моя миленька в танку ходить.. На її віночок з зеленого барвінку, щоб вона його зносила ; Моя нелюба в танку ходить, Всім дівчатам в перешкіді. На її віночок з глухої кропиви, Щоб вона його не зносила* (Нар. тв.); *Як мені легко, щоб їм так дихати!* (Л. Костенко). **Щоб** може вживатися в експресивному мовленні і в простому інфінітивному реченні, підкреслюючи подив, осуд: *А тут щоб так тікати. Щоб аж покинуть брата ?!* (Л. Костенко). Сполучник може переходити у частку, «призначення якої, як зазначає академік Л.А. Булаховський, – не вводити підрядні речення», а допомагати у створенні наказовості (*На завтра щоб дістав якусь карту...*), оформляти питальні речення на вираження експресивності мовлення (*Щоб я міг це зробити ?*) тощо [4, 286].]

Отже, у системі складнопідрядного речення з підрядною частиною мети розрізняють власне-цільові і невласне-цільові речення. У власне-цільових реченнях підрядна частина називає бажану дію, а головна частина переважно має реальну модальність. Значення бажаності у головній частині складнопідрядного речення посилюють форми умовного способу. Можливий наказовий спосіб дієслова-присудка головної частини у двосуб'єктних реченнях, який надає відтінок поради, побажання. До невласне-цільових речень передусім належать речення на вираження причиново-цільових відношень. На відношення мети і причини може нашаровуватися відтінок умови. Невласне-цільовими є речення з приписом до дії, речення на вираження достатніх, недостатніх чи надмірних підстав дії. Значення нереалізованої мети виражається запереченням у головній частині. Виділяються речення несправжньої мети, для яких характерна несумісність змісту предикативних частин (*Це ж треба мати в голові олію, щоб після цього вірити в святе*) або у яких підсумовано результат спостереження, підкреслено загальну закономірність (*На те й дорога, щоб іти*). Стилiстично-нейтральним сполучним засобом у складнопідрядних реченнях мети усіх різновидів є сполучник **щоб**.

Подальше дослідження цільових відношень має розгортатися на основі виявлення відмінностей їхнього вираження у різних стилях сучасної української мови

ЛІТЕРАТУРА

1. Бевзенко С.П. та ін. Сучасна українська мова. Синтаксис: Навч. посібник / С.П. Бевзенко, Л.П. Литвин, Г.В. Семеренко. – К.: Вища шк., 2005. – 270 с.
2. Грамматика современного русского литературного языка / Отв. ред. Н.Ю. Шведова. – М.: Наука, 1970. – 767 с.
3. Каранська М.І. Синтаксис сучасної української літературної мови. – К.: Либідь, 1995. – 312 с.
4. Курс сучасної української літературної мови. Т. II. Синтаксис / За ред. Л.А. Булаховського. – К.: Рад. школа, 1951. – 408 с.
5. Плющ М.Я. Грамматика української мови. Морфеміка. Словотвір. Морфологія. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 328 с.
6. Плющ М.Я. Проблема відокремлення і відокремлених компонентів речення (семантико-синтаксичний і комунікативний аспекти) : Навчальний посібник. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. – 92 с.
7. Русская грамматика. Т. II: Синтаксис. – М.: Наука, 1982. – 709 с.
8. Слинко І.І., Гуйванюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання. – К.: Вища шк., 1994. – 670 с.
9. Сучасна українська літературна мова: Синтаксис / За заг. ред. І.К. Білодіда. – К.: Наук. думка, 1972. – 515 с.
10. Украинская грамматика / Авторы В.М. Русанівський, М.А. Жовтобрюх, К.Г. Городенська, А.П. Грищенко. – К.: Наук. думка, 1986. – 360 с.
11. Шульжук К.Ф. Складне речення в українській мові: Посібник для вчителя. – К.: Рад. школа, 1989. – 136 с.

12. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови. – К.: Видавничий дім «Академія», 2004. – 406 с.

В статье рассматривается вопрос о языковых средствах выражения семантико-синтаксических целевых отношений в конструкциях сложноподчинённого предложения. Основное внимание сосредоточено на определении различий между собственно-целевыми и несобственно-целевыми отношениями, а также характерной для них модальности.

Ключевые слова: сложноподчинённое предложение, целевые отношения, собственно-целевые отношения, несобственно-целевые отношения, модальность, синкретические отношения.

The article is devoted to the issue of linguistic means to express the semantic-syntactic relations of the purpose in the constructions of complex-dependent clauses. The focus is made on clarifying the differences between properly purposeful and non-properly purposeful relations and the modality prone to them.

Key words: complex-dependent clause, relations of purpose, properly purposeful relations, non-properly purposeful relations, modality, syncretic relations.